

Herfst. Kalende bomen en kortende dagen jagen ons met een milde depressie en een warme kop chocolademelk rond de centrale verwarming. Liefhebbers van paddenstoelen kunnen hun geluk echter niet op: in menig bos schieten de zwammen en boleten uit de grond. Emeritus professor plantenfysiologie Piet Kuiper is zo'n liefhebber en vertelt gepassioneerd over deze prachtige organismen.

Passie voor paddenstoelen

Professor Piet Kuiper (72) is al zeven jaar met emeritaat maar zit – samen met zijn vrouw – nog minstens drie dagen in de week op het Biologisch Centrum. 'Ik ben erg blij dat ik deze kamer mag aanhouden. Werken houdt een mens gezond en ik heb er nog steeds lol in.' De werkkamer van Kuiper staat vol met dozen met dia's en grote computers. Buiten miezert de regen 'Mijn vrouw en ik hebben altijd veel dia's van planten en vegetaties gemaakt, vooral op het zuidelijk halfrond, en op dit moment zijn we druk bezig deze hele collectie te digitaliseren. Het is de bedoeling dat dit uiteindelijk in een voor iedereen toegankelijke database van herbaria op het internet gaat verschijnen.'

Kuiper heeft sinds zijn jeugd al een passie voor paddenstoelen. Toch koos hij voor een carrière in de plantenfysiologie, waar hij aanpassingen van planten aan milieustress heeft bestudeerd. Waarom is Kuiper nooit mycoloog – iemand die schimmels onderzoekt – geworden? 'Ik kom van een boerderij. Mijn

oudere broer deed akkerbouw. Ik hield van plantjes, dus dat werd automatisch tuinbouwplantenteelt aan de landbouwhogeschool in Wageningen. De paddenstoelen heb ik er altijd als hobby bijgedaan. We hebben overigens wel een mycoloog van wereldfaam in Groningen: emeritus prof.dr. J.G.H. Wessels. Hij heeft belangrijk onderzoek gedaan naar hydrofobine, een waterafstotend eiwit dat een vliesje tegen uitdroging vormt op een paddenstoel. Van dit eiwit worden nu blaasjes gemaakt waarmee je geneesmiddelen kan vervoeren in het lichaam. Maar dergelijk onderzoek doe je in het laboratorium, dus niet in het bos.'

Plukken

Waarom komen paddenstoelen eigenlijk vooral in de herfst op? 'Dat heeft te maken met twee factoren: temperatuur en nattigheid. Die zijn in de herfst optimaal. Maar er zijn ook voorjaarspaddenstoelen, morieljes bijvoorbeeld, en winterpaddenstoelen – zoals oester-

zwammen.' In de natuur hebben paddenstoelen een zeer nuttige afbraakfunctie. Bijna alle landplanten, waaronder de landbouwgewassen, werken samen met paddenstoelen door voedingsstoffen uit te wisselen. Ook spelen paddenstoelen een belangrijke rol in de koolstofkringloop doordat ze organisch materiaal opruimen met koolstofdioxide als eindproduct.'

Kuiper zelf gaat regelmatig de natuur in om van paddenstoelen te genieten: 'Vennenbroek bij Eelde is erg mooi. Daar groeien prachtige exemplaren.' Ook plukt hij wel eens paddenstoelen voor consumptie. 'Schrijf dat maar niet op, want op veel plekken mag dat eigenlijk helemaal niet.' Kuiper snapt niet zo goed waarom: 'Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat plukken helemaal geen kwaad kan. Paddenstoelen zijn immers de vruchtlichamen van een netwerk van ondergrondse "draden", het mycelium; net zoals appels de vruchtlichamen zijn van een appelboom. En een appel plukken is toch ook niet slecht voor een boom? Het mycelium kan wel beschadigd

worden als je er teveel op loopt en daardoor de grond aanstampt. Daarom zul je in het Amsterdamse Bos weinig paddenstoelen tegenkomen. Er lopen gewoon teveel mensen.'

Snobisme

In tegenstelling tot Kuiper vinden de meeste mensen in Nederland het eten van wilde paddenstoelen doodeng; een fenomeen dat mycofobie wordt genoemd. 'In Amerika zijn ze misschien nog wel banger dan hier. Ik werkte in de jaren zestig op een landbouwproefstation in Connecticut waar in de omgeving allerlei geschubde inktzwammen stonden. Bijzonder lekkere paddenstoelen. De directeur plukte die en at ze op. Tot afgrijzen van het hele proefstation. Weet je wat ook heerlijk is? Hoorn-van-overflowed in een omelet. Die kun je in Zwitserland gedroogd kopen.' Zijn paddenstoelen uit het bos lekkerder dan die uit de supermarkt? 'Ja, dat wel, maar een voorkeur voor wilde paddenstoelen is bij veel mensen puur snobisme. De paddenstoelen in de supermarkt smaken ook prima.'

Groene knolamaniet

Kuiper zit er niet zo mee dat veel mensen mycofobisch zijn. 'Ach, ik vind het ook wel goed dat er niet veel geplukt wordt. Nederland

is immers een dichtbevolkt land.' Bedachtzamer vervolgt hij: 'En de risico's zijn gewoon te groot als je plukt zonder kennis van zaken. Ik wil het plukken dus absoluut niet stimuleren. Twee jaar geleden is er bijvoorbeeld een Chinees jongetje overleden na het eten van de groene knolamaniet. Dat is een paddenstoel die erg lijkt op een smakelijke soort die in Zuidoost-Azië veel verzameld wordt in de rijstvelden. Mensen emigreren hier naar toe, zien de groene knolamaniet en denken: hé, dat is die lekkere paddenstoel. Maar het is echt een krenk. Je hele lever gaat eraan kapot.' En Kuiper weet waar hij het over heeft, want ziekenhuizen schakelen hem regelmatig in bij een paddenstoelvergiftiging. 'Dan willen ze graag weten wat voor soort er gegeten is, zodat ze een betere behandeling kunnen geven.'

De geestverruimende functie van sommige paddenstoelen heeft Kuiper overigens nooit zelf uitgeprobeerd: 'Ik ben niet gek! Veel te gevaarlijk. Wel ben ik eens in Amsterdam zo'n smart shop binnengelopen. Ik was erg benieuwd naar wat ze daar deden. Hoe zien die paddo's eruit? Maar helaas was het meeste tot poeder vermalen.'

Laten we daarom maar vooral visueel genieten van de paddenstoel. Elk jaar in oktober staat de Beukenlaan – bij de weg naar Vries vanaf de Punt – vol met vliegenschwam-

men. Die rode hoeden kun je zelfs vanuit de auto zien. Een prachtig gezicht.'

Kleindochter

De liefde voor paddenstoelen blijft bij de Kuipers in de familie. 'Laatst is onze kleindochter van acht in de zomervakantie het bos ingegaan met een paddenstoelenboek – geleend van de schoolbibliotheek – waarna haar ouders les kregen in paddenstoelen. Het is net alsof je je eigen jeugd weer terugziet. Ik vind het trouwens erg belangrijk om vroeg te beginnen met natuur- en wetenschapseducatie. Als je mensen geïnteresseerd wilt krijgen in de biologie, moet je op de lagere school al beginnen. Ga met kinderen het veld in en vertel ze van alles; want op die leeftijd absorberen ze het beste informatie.'

Kuiper laat peinzend een stilte vallen: 'Kinderen zitten steeds meer achter de computer. Er ontstaat zo een generatie die vervreemd raakt van de natuur, niet meer weet hoe de wereld in elkaar zit. Een generatie die denkt – net als economen – dat alles om de mens draait. Maar in de biologie leer je dat de natuur centraal staat en dat de mens daar maar een kleine rol in speelt.'

► TEKST EDWIN VAN LACUM

► FOTO'S PIET KUIPER

